

Uglasbena poezija Janeza Ev. Kreka

Izzven Krekove poezije v glasbi v
jubilejnem letu 2017 ob 100-letnici
njegove smrti (1865–1917)

Franc Križnar

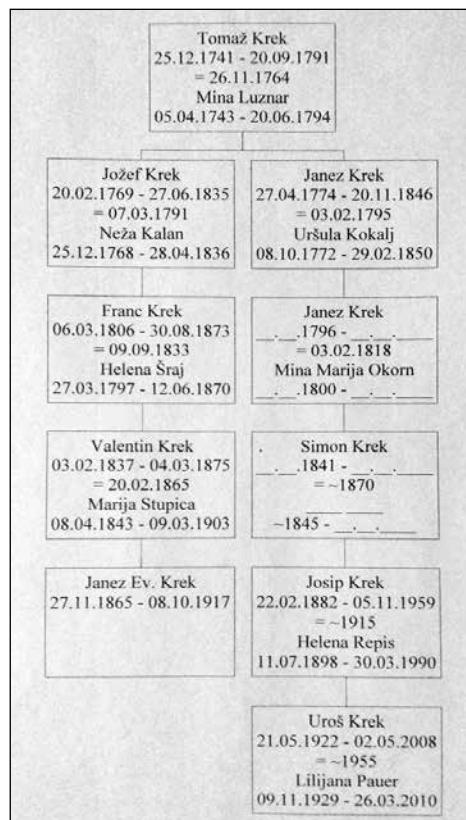
Uvod

Selčan duhovnik Janez Evangelist Krek (roj. pri Svetem Gregorju, Ribnica, 27. 11. 1865 – u. v Šentjanžu, Sevnica, 8. 10. 1917) je bil v prvi vrsti (slovenski) politik, sociolog, pisatelj, teolog, publicist in časnikar. Bogoslovje je študiral v Ljubljani in na Dunaju, kjer je bil leta 1892 promoviran. V Ljubljani je postal stolni vikar,¹ v (ljubljskem) Bogoslovju pa je poučeval filozofijo, teologijo in tomistično² filozofijo. V letih 1897–1900 in 1907–1917 je bil deželni, v letih 1901–1917 pa državni poslanec. Pisal je pesmi, novele in povesti ter dramska besedila. Leta 1894 je ustanovil list Glasnik in leta 1905 še list Naša moč. Svoja dela je objavljajl še v dunajskih, čeških in hrvaških listih; tudi pod psevdonimom J. Sovran. Leta 1901 je izšlo

temeljno Krekovo delo Socijalizem, znanstveni priročnik o temeljnih družbenih pojmi in o zgodovini socializma. Predaval je srednješolcem in visokošolcem, prirejal tečaje za kmete in obrtnike ter t. i. socialne kurze za delavce. Za seboj je imel okrog tisoč govorov na ljudskih shodih. V duhu socialne enciklike³ papeža Leona XIII. je Krek v Rerum novarum (1891) zahteval sodelovanje Rimskokatoliške cerkve pri reševanju socialnega vprašanja, medtem ko je kot krščanski (tj. katoliški) socialist obsojal kapitalizem in izkoriščanje delavstva, a je hkrati nastopal proti ateističnemu socializmu in razrednemu boju. Odločilno družbeno vlogo je pripisoval združništvu, ki naj bi preraslo kapitalizem. Do okrog leta 1900 je Krek zagovarjal stanovsko urejeno državo in s tem v zvezi izražal težnjo po povezovanju krščanstva z ekonomskimi

teorijami marksizma, vendar se je po letu 1909 spet oddaljil od marksističnih izhodišč. Njegova teoretična socialna mnenja so se deloma izkazala za utopična. Postal pa je eden glavnih predstavnikov novega tipa "socialnega duhovništva" v Avstriji. Leta 1894 je v Ljubljani ustanovil Slovensko katoliško delavsko društvo. Podobna društva je Krek leta 1897 združil v Slovensko krščansko socialno delavsko zvezo. Na njegovo pobudo je bilo leta 1895 ustanovljeno prvo Ljubljansko delavsko konzumno društvo in leta 1898 še Slovensko delavsko stavbeno društvo. Od leta 1905 je Krek vodil društvo Abstinents, leta 1909 pa je (vsa) katoliška delavska društva večinoma združil v Jugoslovansko socialno zvezo. S sodelavci je začel ustanavljati različne vrste zadrug, predvsem Raiffeisnovega⁴ tipa, po vsem slovenskem ozemlju, pa tudi v Istri in Dalmaciji. Leta 1915 je Krek prevzel še vodstvo Gospodarske zveze. Krekovo združništvo je z ugodnimi posojilnimi pogoji ustavilo propadanje in prodajo kmetij. Na njegovo pobudo so leta 1908 v Ljubljani ustanovili Zadržno šolo, prvo te vrste v Avstriji. Zaslužen je tudi za ustanovitev Slovenske trgovske šole (1908) in Gospodarske šole (1913). V Katoliškem političnem društvu je Krek postal ena vodilnih osebnosti, pred (prvo svetovno) vojno tudi vodja njegovega progresivnega demokratičnega krila. V parlamentu je kot prepričljiv govornik obsodil razmere na Koroškem (1910), ukvarjal se je s socialnimi vprašanji (izseljenstvo, otroško delo v kmetijstvu, zakon proti pijančevanju, varstvo rudarjev), izdelal je načrt zakona proti kartelom,⁵ sodeloval je pri pripravah zakona o socialnem zavarovanju, podprl povezovalna prizadevanja Slovencev in Jugoslovancev (1917). V vlogi predsednika ustavnega odseka je vodil pogajanja strank za reformo deželnega volilnega reda, ki je prinesel Slovenski ljudski stranki (1908) večino v deželnem zboru. Leta 1909 je pozdravil aneksijo Bosne in Hercegovine in jo imel za prvi korak k združitvi vseh južnih Slovanov v monarhiji. Narodno idejo je podprejal verski in narod državni. Krek je imel monarhijo za najprimernejšo državno

obliko, vendar je na podlagi ustavno zagotovljene narodne avtonomije zahteval popolno narodno enakopravnost. Propagiral je hrvaško-slovensko skupnost na podlagi hrvaškega državnega prava. Med (prvo svetovno) vojno je skušal uresničiti okrnjene trialistične⁶ cilje celo s pomočjo vojaških krogov. Jugoslovanske državnozbornske poslance avstrijske državne polovice je združil v Jugoslovanskem klubu. Rešitev jugoslovanskega vprašanja je začel utemeljevati na narodnostnem načelu, saj je leta 1917 že pričakoval razpad avstro-ogrske monarhije.⁷ Kot organizator in začetnik združništva in krščanskih delavcev socialistov je Krek veliko naredil za gospodarski in kulturni napredek tako Selc kot tudi Selške doline.⁸

Rodovnik Krekovih (fragment): iz slednjega je razvidno, da sta si bila posredno v sorodstvu J. Ev. Krek in sodobni slovenski skladatelj in pedagog akademik Uroš Krek (1922–2008), tisti Krek, ki je v drugi polovici prejšnjega stoletja dodobra obvladoval slovensko in evropsko glasbeno sceno.

Življenjski obrisi, šolanje in glasbena dejavnost

Krekov rod po očetu izvira iz Selške doline, po materi pa iz Dolenjske (Sodražica, Ribnica), zato je bil tam tudi rojen. Tako je po očetu podedoval gorenjsko energičnost, po materi pa šegavost. Oče je bil v začetku leta 1869 premeščen v Komendo pri Kamniku, kjer je 4. marca 1875 tudi umrl zaradi zastrupitve krvi. Tam je J. E. Krek preživel kot živahen deček šest (otroških) let, od 4. do 10. leta starosti.⁹ "Dne 30. dec. 1868 je / Valentin Krek, oče J. E. Kreka; op. p./ na lastno prošnjo dobil dekret za Komendo pri Kamniku. Na dan sv. Treh kraljev l. 1869 /6. 1. 1869; op. p./ je Valentin Krek po popoldanski službi božji zaigral na koru s solzami v obeh pianissimo /tj. zelo tiho; op. p. / in stari Gregorci pravijo, da niso njihove orgle nikomur tako pele kakor učitelju Valentinu – in zapel /je/ svojo poslovilno pesem. [...] V Komendi je ostal šest let. [...] Kakor sem čul, je nastal bržkone zaradi uporabe vrta nesporazum z župnikom, kar je moralo biti učitelju kot organistu in cerkovniku še posebno neprijetno [...]."¹⁰ Krekova mati je podedovala po možu hišo "v Štoku" brez zemljišča v Selcih nad Šk. Loko, kjer je odprla trafiko in majhno trgovino ter tako s pomočjo skromne pokojnine preživljala šestero otrok. Tako so postala Selca Kreku pravi dom, zato se je vse življenje čutil za Gorenjca. Sam je dejal, da s svojim delom ne more Selški dolini nikdar povrniti tega, kar mu je dala. Pri materi, originalni, duhoviti in pobožni ženi, ki jo je nadvse ljubil, je preživel večino počitnic do njene smrti 9. marca 1903: "Rad je bdé sanjal, prestavljal državne mejnike, prebiral pesmi in pel, v tekmi zlagal pesmice, za šalo mlatil in se meril v moči."¹¹ "Štok" so nato podrli in na stavbišču sezidali sedanjí Krekov dom.¹²

Ljudsko šolo je Janez Ev. obiskoval najprej pri svojem očetu v Komendi, nato v letu 1875/76 v Škofji Loki, gimnazijo v letih 1876–1884 v Ljubljani, kjer je bil tri leta nižji gimnazijski gojenec Alojzijevešča, medtem ko je živel kot višji gimnazijec precej neredno življenje revnega dijaka, večkrat lačen kot sit. Kruh si je služil med drugim tudi s tem, da je delal sošolcem domače naloge iz slovenščine in nemščine,

kar mu je bilo igrača. Iz tistih časov je tudi edini biografski podatek o Krekovem "glasbenem šolanju", saj je na primer "v III. razredu obiskoval oba tečaja petja /in ju končal/ s 'povoljnim' /tj. dobrim; op. p./ uspehom."¹³ V letih 1884–88 se je z izredno vnemo posvetil bogoslovnemu študiju. Spisi iz tistih časov kažejo Kreka predvsem kot bodočega duhovnika. Novo mašo, "svoj poročni dan", je daroval 23. julija 1888 na Brezjah v vsej tihoti in preprostosti: "naj dodam samo še to, da je bil na novi maši tudi župnik in komponist Jakob Aljaž /1845–1927; op. p./, ki je oskrbel petje med novo mašo in med obedom 'pri Janezku,' kjer je Krek v napitnici govoril o socializmu na krščanski podlagi. Kako se mu /Jakobu Aljažu; op. p./ je vzradoščena Krekova mati na kolodvoru v Otočah zahvalila, da je s svojimi pevci povečal veselje prelepega dne, naj vam pove g. Aljaž sam, ker je meni v tozadavnem pismu z dne 10. oktobra 1918 prepovedal to povedati."¹⁴ Že jeseni istega leta je Kreka (ljubljski) škof in goriški nadškof, kardinal Jakob Missia (1838–1902) poslal na Dunaj v Avguštimej,¹⁵ kjer je v letih 1888–92 nadaljeval bogoslovne študije, zraven pa se živahno zanimal za socialno in politično življenje na Dunaju ter si razširil obzorje v občevarstvu s tovariši iz vseh pokrajin nekdanje monarhije. Pri tem se je iz osebnega občevarstva, iz knjig in časnikov zlasti naučil češčine, poljščine in ukrajinščine. Krek je imel izreden dar za jezike. Poleg jezikov, ki se jih je učil v šoli, je razumel vse slovanske jezike, latinščino (v tem jeziku je celo pridigal), francoščino, angleščino in madžarščino. Srbohrvaščino je govoril tako dobro, da je oče srbskega združenja Mihajlo Avramović (1864–1945), ki se je malo pred (prvo svetovno) vojno seznanil s Krekom v Italiji, mislil, da vsi Slovenci govorimo srbsko kot svojo materinščino, da torej slovenskega jezika sploh ni. Krek je na Dunaju obranil (doktorsko) disertacijo *De caractere et spiritu s. Pauli apostoli* – ta apostol je bil v mnogih ozirih njegov vzornik. Promoviral je 7. maja 1892. Po promociji je bil najprej (od junija do avgusta) leta 1892 kaplan v Ribnici, nato pa stolni vikar v Ljubljani. Od jeseni tega leta je predaval v ljubljanskem bogoslovju, leta 1895

pa je dobil katedro za fundamentalno teologijo in tomistično filozofijo. Zaradi vsestranskega, velikega in različnega političnega delovanja slika Krekovega "genija širokih mas" (O. Župančič) nikakor ne more biti končno veljavna. Kot poet je samo v Domu in svetu objavil 13 pesmi. V Slovincu se je na primer v letih 1892–93 podpisoval z Liga + 2, Liga + 3 in Liga + 4. Nadalje je Krek pisal uvodne članke (tj. uvodnike) v Domoljubu in Naši moči.¹⁶

Viri o J. E. Kreku ne govorijo, kaj šele pišejo, kaj dosti o njegovem glasbenem (ali samo glasbenem) šolanju. Iz sekundarnih (muzikoloških) ugotovitev pa le lahko razberemo, da je "rad prebiral pesmi in pel, zlagal svoje pesmice [...]. Navduševal je mladino za ideale krščanstva, narodno kulturo, socialo. [...] Veliko se je tudi pelo slovenske in tuje pesmi in rad je ponavljal: Kaj nam pa morejo, če smo vesel!"¹⁷ Zanimivo je, da je največ pesmi napisal prav na Prtovču, kamor je redno zahajal na počitnice. Krek torej ni imel kakšne

posebne glasbene izobrazbe, kaj šele kompozicijske šole, in dlje od ljubiteljstva v glasbi se res ni razvil. Kljub temu pa je njegova poezija tako metrično in ritmično urejena, da je vseskozi klicala k uglasbitvam. Izmed teh pesmi jih je zato več uglasbenih.¹⁸

"Napisal je več kot sto pesmi,¹⁹ spisal več kot tri tisoč povesti, črtic in člankov. [...] Krek je ljubil glasbo – temelj kulture. Rad je prepeval domače in tuje pesmi, tudi zabavne pesmi in igral je tudi harmonij/-e/. Morda je prepeval še četrto ure pred svojo smrtjo."²⁰

Glasbeni opus

Kot smo že zapisali, Krekovega glasbenega opusa tako rekoč ni. Tudi kašnih posebnih (poustvarjalnih) izvajalskih dosežkov s področja glasbe ni; vsaj verodostojnih podatkov o tem nimamo. Med prve, ki so uglasbili Krekovo poezijo, pa sodi glasbenik,

Naslovnica (dveh) skladb za mešane zborove (Vrbica in Naša pesem) p. H. Sattnerja, ki je izšla 1898 pri ljubljanski Glasbeni matici.

OBSEG.		
		Stran.
1.	„Budinla“ (Dr. J. Ev. Krek.)	1
2.	„Zlati dnevi“ (Silva Turdosa.)	4
3.	„Lisica in petelin“ (Besede narodne.)	7
4.	„Naš prapor“ (Dr. Kolar.)	12
5.		
6.	„Bog blagoslovi pošteno rokodelstvo“ (Dr. J. Ev. Krek.)	15
	(Mantala v treh odstavkih.)	
7.		
8.	„Slovo mrtvim“ (A. M. Stanek.)	23
9.	„Pokojnemu v slovo“ (Jas. Ferjančič.)	24

Obseg (tj. Kazalo) Moških zborov (a cappella) Frana Ferjančiča, ki je izšel v Ljubljani pri Katoliški bukvarni, 1906 (orig. hrani NUK-GZ).

skladatelj, duhovnik, redovnik in frančiškan pater Hugolin Sattner (1851–1934).²¹ Za mešani zbor a cappella (tj. brez spremljave) je uglasil Krekovo pesem Vrbica,²² ki je v notnem zapisu izšla leta 1898.²³ Za Krekovo Našo pesem,²⁴ ki je prav tako omenjena, pa še teh podatkov nimamo.²⁵ Krekovo Pesem katoliških delavk²⁶ je uglasil pater Angelik Hribar (1843–1907), duhovnik, redovnik, frančiškan, glasbenik, skladatelj in zborovodja.²⁷ Tudi te partiture (žal) nimamo ohranjene, tako

da lahko o tej navedbi samo (delno) verjamemo glasbeniku, skladatelju in duhovniku kanoniku Franu Ferjančiču (1867–1943).²⁸ Tistemu Ferjančiču, ki je največ Krekove poezije tudi sam uglasil.²⁹ Tako je tudi Krekova pesem oz. besedilo za istoimenski zbor (?) z naslovom Zvonu³⁰ izšla v tisku, medtem ko je Ferjančičeva partitura za zbor (?) očitno ostala v rokopisu.³¹ Tudi Krekovo pesem Naša zastava³² naj bi uglasil Fr. Ferjančič z malce spremenjenim naslovom Naša pesem.³³ Tudi naslednjo Krekovo pesem z

15

Bog blagoslovi pošteno rokodelstvo.

Kantata v treh odstavkih. *)
(Dr. J. Ev. Kreka.)

I.

Andantino. *p* Fr. Ferjančič. *cresc.*

De-te-ce vzib-ki spa-va po-koj-no, meh-ko po-vi-to

vbe-le ple-ni-ce; ma-mi-ca skr-bna, v mi-sli to-plje-na,

gle-da mu vli-ce, ma-mi-ca gle-da mu vli-ce.

ma-mi-ca

Tenor-Solo. *mf*

Oj, kam bi de-la, re-va te sin-ko, ko bi ne bi-li

Zbor. *pp*

re-va, te sin-ko,

*) Posvećena „Kat. društvu rok. pomoćnikov“ v Ljubljani.
Poje se lahko vsak odstavek posamezno.

Z.K.B.2.

Začetek, prvi takti moškega zbora (a cappella) Bog blagoslovi pošteno rokodelstvo, kantate v treh odstavkih Fr. Ferjančiča (na bes. dr. J. Ev. Kreka; v: Moški zbori, uglasil Franc Ferjančič, Ljubljana, 1906, str. 15; NUK-GZ).

naslovom *Mati na Brezjah* je uglasbil Fr. Ferjančič.³⁴ Isti skladatelj je tudi avtor (velike) kantate z naslovom *Bog blagoslovi pošteno rokodelstvo*,³⁵ ki jo je Fr. Ferjančič posvetil Katoliškemu društvu rokodelskih pomočnikov v Ljubljani ob njihovi 50-letnici.³⁶ To delo je kot vokalno-instrumentalna kanata³⁷ komponirano za moški zbor, tenor solo in bariton solo v treh delih.³⁸ Fr. Ferjančič je uglasbil še *Krekovo Budilno*.³⁹ Za *Krekovo* pesem Zarji nimamo posebnega dokaza o njeni uglasbitvi, četudi jo je posvetil "pevskemu klubu 'Zarja'".⁴⁰

Uglasbenih pa je še nekaj pesmi iz *Krekovih* (dramskih ali/in ljudskih) iger.⁴¹ Največ med njimi jih je spet prispeval Fr. Ferjančič.⁴² Ena takih je že Marija je krancel spletala (tj. *Turški križ*).⁴³ Melodijo zanjo je prispeval po slovenski ljudski pesmi (?) Janez Kepec,⁴⁴ harmoniziral pa jo je Fr. Ferjančič.⁴⁵ Omenjena je še ena različica iste (*Turški križ*) kot *Pesem od selške fare*; kaj več o njej pa ne vemo. Marijo (tj. *Sveto Lucijo*) naj bi na *Krekovo* poezijo napisal oz. skomponiral prav tako Fr. Ferjančič po ljudskem napevu. *Krekova Sveta Lucija* se omenja še

Budilna.
(Dr. J. E. Krek.)

Fr. Ferjančič

Animato.

Tenor I.
Tenor II.
Bas I.
Bas II.

Na boj nas kli-če čas, na boj, na boj nas kli-če čas, na boj za
bož - jo hčer re - sni - co, na boj, za se - stro nje pra -
na boj,
vi - co, so - vraž - nik ho - če
so - vraž - nik ho - če vze ti jo,
vze - ti jo, in sku - šavprah po -
in sku - šavprah po - tre - ti jo,
a tempo.
Za - to se v boj zvr - sti - mo, za - to se v boj zvr -
tre - ti jo. Za - to se zvr - sti - mo, za - to se zvr -

Z.K.B.2.

Začetek, prvi takti moškega zbora (a cappella) *Budilna* Fr. Ferjančiča (na bes. dr. J. Ev. Kreka; v: *Moški zbori*, uglasbil Franc Ferjančič, Ljubljana, 1906, str. 4; orig. hrani NUK-GZ).

enkrat, ko naj bi jo napisal za mešani zbor (?) in jo je po neapeljskem (napolitanskem) ljudskem motivu priredil Fr. Ferjančič.⁴⁵ Omenjena je še Pesem ujetnika na Laškem iz Krekove igre Ob vojski, ki naj bi jo uglasbil glasbenik, skladatelj in organist Stanko Premrl (1880–1965).⁴⁷ Tudi naslednja Krekova pesem iz tovrstnega repertoarja z naslovom Pesem ujetnika na Ruskem (iz iste Krekove igre Ob vojski)⁴⁸ kompozicijsko oz. glasbeno ni identificirana povsem (do)končno. Najmanj, kar vemo, je to, da tudi o teh dveh (uglasbenih) delih ni trdnih dokazov. Glasbo na še eno Krekovo, ne izvirno, ampak iz nemščine prevedeno pesem⁴⁹ je prispeval organist, skladatelj in zborovodja stolni kapelnik⁵⁰ Karlo

Adamič in nosi naslov Povratak v domovino.⁵¹ Tu je še Krekova Himna – delu!, ki jo je prav tako uglasbil Fr. Ferjančič. Žal pa sta se za to skladbo ohranila le zborovska parta za (I. in II.) bas.⁵² Iz njih se da razbrati samo to, da gre (verjetno) za a cappella (mešani ali moški) zbor (?), ki je napisan na tri pesemske kitice, saj je skladba v teh partih razdeljena na (tri) odstavke. Po Krekovi smrti je še eno njegovih pesmi, Naša pesem, po prvotnem (češkem) napevu komponiral S. Premrl.⁵³

Sicer pa so dramatizacije nekaterih iger imele že kar podnaslov spevoigra. Taka je npr. spevoigra Slava Leonu XIII.⁵⁴ Gre za Krekovo spevoigro iz leta 1888/89. Med devetimi točkami igre je npr.

Karlo Adamič,
Povratak v domovino,
mešani zbor (a
cappella) na bes. J. Ev.
Kreka, rkp., začetek
(orig. hrani NUK-GZ).

tudi režijski napotek: "Vmes je svirala godba in so se pele razne pesmi."⁵⁵ V dramatičnem prizoru Sv. Ciril in Metod stopita na slovansko zemljo pa se med drugim: "Med petjem oglasijo vrhu lipe /zli duhovi/."⁵⁶

Med drugim lahko razberemo, da je imel "15. avg. 1892 v Ribnici svojo biserno ali demantno mašo starosta duhovnikov ljubljanske škofije Jož. Skubic. Krek mu je zložil za ta dan pesem Demantniku preč. g. Jož. Skubicu (objavljena v Slovencu 1892, št. 187), ki jo je uglasil organist v Ribnici J. Carli /pravilno je I., tj. Ivan Carli; 1851–1911,⁵⁷ op. p./; domači pevci so jo peli slavlencu pri podoknici. Cerkveni govor pri slavnosti je imel Krek."⁵⁸ V Krekovem dramatičnem spisu z naslovom Cigan – čarovnik, burki v dveh dejanjih s petjem,⁵⁹ je na kar nekaj mestih obogatil scenarij z nekaterimi (glasbenimi) vložki oz. opombami: "s petjem" "(fantje) pripoj/jej/o", "Gašpar, ti boš res poživil vso vas s svojimi pesmami", "Miško (poje)", "Pije. Poje sam –."⁶⁰

Zaključek

Iz vsega navedenega je povsem jasno, da J. E. Krek ni bil glasbenik v ustvarjalnem, torej skladateljskem pogledu. Glede na izkazano (glasbeno) izobrazbo niti ni mogel biti. Zagotovo je bil muzikalen, saj je menda kar od "zibelke do groba" pel. S tem, zlasti s smislom za ritem kot enim od temeljnih elementov glasbene strukture, pa se je izkazal v svoji poeziji in dramatiki. Ne le, da je v marsikatero svoje literarno delo neposredno uvrstil glasbene elemente kot del strukture poezije, njegov tovrstni, torej poetični opus je bil bolj ali manj muzikalen. Gre za še eno od Krekovih ustvarjalnih kvalit, na katero doslej nihče niti ni bil pozoren, kaj šele da bi jo v ustvarjalnem kontekstu tudi posebej izpostavil. So jo pa zato glasbeno podčrtali številni drugi (slovenski) skladatelji, organisti in zborovodje, vsaj tisti, ki so imeli za seboj orglarsko šolo, kar pomeni, da so teorijo glasbe, harmonijo in kontrapunkt vsaj razumeli in potem seveda v skladu

Ev. Krek, 1914.

Izbrani spisi dr. Janeza Evangelista Kreka, I. zv. (Mlada leta, 1865–1892; uredil Ivan Dolenc), Ljubljana 1923, naslovnica.

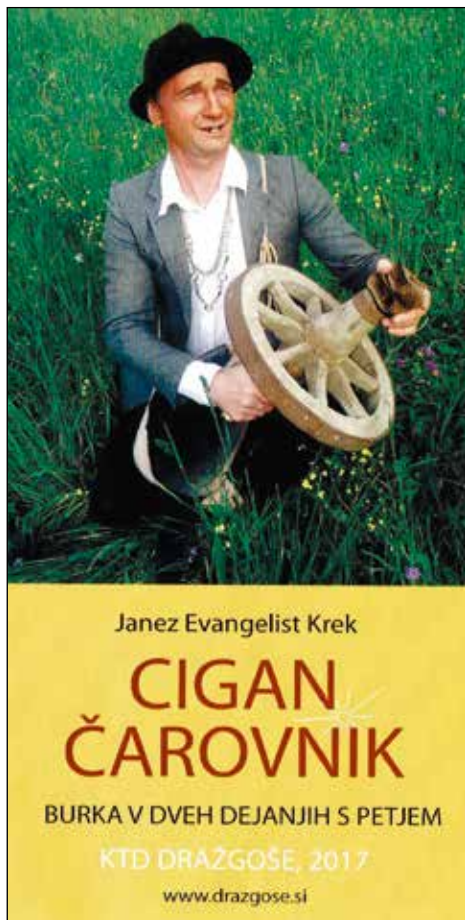
s stalnim tovrstnim ukvarjanjem tudi na nek način (pasivno) razumeli. Krekove poezije so se tako že za časa njegovega življenja kot tudi kasneje lotili pater Hugolin Sattner, pater Angelik Hribar, Fran Ferjančič, Janez Kepec, Stanko Premrl, Karlo Adamič in Ivan Carli.⁶¹ Med njimi torej najdemo komaj kaj znane (slovenske) glasbene ustvarjalce, skladatelje, po drugi strani pa spet nekatere predstavnike cvetobera takratne slovenske cerkvene (pa tudi druge) glasbe. Med njimi prednjači Fran Ferjančič,⁶² ki je bil tako rekoč "dvorni" skladatelj Krekove poezije. Uglasbil je največ Krekove literarne poetike.

Lahko torej zaključimo, da Krek za razvoj slovenske cerkvene, kaj šele glasbe na splošno neposredno pred (prvo svetovno) vojno in v njenih prvih taktih ni bil kdove kaj ali pa skoraj nič pomemben. V tistem času je bila tovrstna neposredna "konkurenca" doma in v svetu velika, enormna. Glasba je v svojem ustvarjalnem, kompozicijskem in poustvarjalnem, izvajalskem pogledu naredila izjemen napredek;

tudi na Slovenskem. Ne moremo pa zamolčati neposredne vrednosti Kreka zanj, saj se je je morda v očitnem in tovrstnem zavedanju oklepal posredno in ne neposredno; s svojo poezijo, kjer pa je bil dovolj močan, da je ob sicer svojem primarnem duhovniškem poklicu in ob nenehni političnih (socialnih) aktivnostih ves čas vsaj mislil na muzo poetiko. Ker je bil vsekakor na področju svojih profesionalnih obveznosti velik in (pre)močen, je bilo pač glasbeno področje tisto, ki se mu je moral odreči na račun prvih. S tem člankom pa je bil dosežen vsaj namen, da se na Kreka z njegovo tovrstno dejavnostjo opozori in razmeji ter da ga pokažemo v luči, kot si jo je ves čas svojega življenja in dela sam prižigal in ugašal.

Izbrani spisi dr. Janeza Evangelista Kreka, V. zv. (Življenje in delo v letih 1900 do 1907; uredil Vinko Brumen), Celje, 1993, naslovnica.

Gledališki list KTD Dražgoše za Krekovo uprizoritev burke s petjem v dveh dejanjih Cigan – čarovnik (Selca, 30. 9. 2017).

Viri in literatura:

- Krek, Janez, Evangelist. (1923). Uredil Ivan Dolenec. *Izbrani spisi*. Ljubljana: Društvo dr. Janez Ev. Krek.
- Krek, Janez, Evangelist. (1927). Uredil Ivan Dolenec. *Izbrani spisi II*. Ljubljana: Društvo dr. Janez Ev. Krek.
- Krek, Janez, Evangelist. (1993). Uredil Vinko Brumen. *Izbrani spisi V*. Ljubljana: Mohorjeva družba Celje.
- Križnar, Franc. (2006). *Portreti gorenjskih glasbenikov*. Maribor: Inštitut glasbenoinformacijskih znanosti pri CIMRS Univerze v Mariboru.
- Trobina, Stanko. (1972). *Slovenski cerkveni skladatelji*. Maribor: Založba Obzorja.

Opombe:

- ¹ (Stolni, katedralni) pomožni duhovnik oz. namestnik.
- ² Teoretična smer teologije, ki se navezuje na dominikanca (tj. pripadnika katoliškega beraškega reda, imenovanega po ustanovitelju Dominiku; od leta 1215 naprej) Tomaža Akvinskega (ok. 1225 ?–1724), italijanskega sholastika (tj. knjižnega učenjaka, čigar znanje nima prave zveze z življenjem), pristaša srednjeveške filozofije, ki je bil učitelj na univerzah v Parizu, Kölnu, Bologni, Rimu in Neaplju.
- ³ Okrožnica, poslanica, zlasti papeževa škofom.
- ⁴ Kreditna zadruga v Nemčiji, imenovana po ustanovitelju Reiffeisnu. Friedrich Wilhelm Raiffeisen (1818–1888) je bil pionir kooperativnega bančništva in kreditnih zvez.
- ⁵ Zveza, sporazum med strankami za skupen nastop na volitvah.
- ⁶ Hrvaški politični program v Avstro-Ogrski.
- ⁷ Osebnosti. Veliki slovenski biografski leksikon. Od A do L (Prva knjiga. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2008, str. 562–3).
- ⁸ Selca, Wikipedija, <https://sl.wikipedia.org/wiki/Selca> (27. 10. 2017).
- ⁹ Krek, J. E., Mlada prijateljca, spis (Vrtec, 1881, Izbrani spisi I., str. 108–11).
- ¹⁰ Prim. J. E. Krek., Izbrani spisi, I., 1923, str. 8–9.
- ¹¹ Prim. J. E. Krek., Izbrani spisi, V., 1993, str. 97.
- ¹² Slovenski biografski leksikon (Ivan Dolenec), <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi302887> (22. 10. 2016).
- ¹³ Izbrani spisi I., 1923, str. 22.
- ¹⁴ Prav tam, str. 28.
- ¹⁵ Lat. Augustineum je bil znan dunajski bogoslovni inštitut v času Avstro-Ogrske. Polno ime inštituta je bilo K. u. K. höheres Weltpriesterbildungsinstitut zum hl. Augustin (Cesarsko-kraljevski inštitut sv. Avgušтина za izobraževanje duhovnikov), med študenti pa je bil znan tudi kot Fritanej (oz. Fritaneum). Gojenci inštituta so se imenovali fritani ali fritaneisti.
- ¹⁶ Slovenska biografija, prav tam.
- ¹⁷ Župnija Selca, Bukovščica in Sv. Lenart (Franc Pfajfar), <https://zupnija-selca.rkc.si/index.php/content/display/355> (1. 12. 2016).
- ¹⁸ Naštete so v Vestniku Slovenske krščansko-socialne zveze, IV/1923, št. 9 (september 1923), str. 60–61, avtorja I. D. (verjetno Ivana Doleneca?).
- ¹⁹ To je poezija, torej literarna zapuščina J. E. Kreka (op. p.).
- ²⁰ Župnija Selca in Bukovščica (Franc Pfajfar), <http://zupnija-selca.rkc.si/index.php/content/display/374> (6. 3. 2017).
- ²¹ Prim. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi537631/> (28. 11. 2016).
- ²² Krekovo besedilo zanjo je izšlo v Domu in svetu (1801); ponatis v Izbranih spisih I., str. 87.
- ²³ Ljubljana: založila in izdala Glasbena matica Ljubljana v svojem XXIX. zvezku (zborov), 1898, str. 2–8. Iz navedene literature pa je razvidno, da je avtor tega besedila Jekovc (in ne J. E. Krek?). J. E. Krek prav tako ni avtor naslednje pesmi v isti zbirki (Naša pesem), pač pa Ant. Hribarjeva (op. p., prav tam, str. 9–15).
- ²⁴ Krekovo besedilo – poezija je izšlo v Glasniku I., 8. 11. 1894, str. 1.

- ²⁵ Pela se je po melodiji podobne češke pesmi. Partitura zanjo je izšla natisnjena na posebnem listu, separatu. Neohranjeni tisk ima morda še kdo od Krekovih veteranov iz prve generacije takratnega delavskega gibanja na Slovenskem (v: Vestnik SKSZ, prav tam).
- ²⁶ Glasnik I., prav tam, str. 42.
- ²⁷ Prim. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi23948/> (28. 11. 2016).
- ²⁸ Prim. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi187038/> (28. 11. 2016).
- ²⁹ V: Vestnik SKSZ, prav tam, str. 60.
- ³⁰ Besedilo je bilo natisnjeno v Glasniku, II., str. 124.
- ³¹ V: Vestnik SKSZ, prav tam, str. 61.
- ³² Besedilo je bilo natisnjeno v Glasniku, prav tam.
- ³³ Prvotno ta pesem ni bila natisnjena v Glasniku, ampak na posebnem listku pod naslovom Naša pesem, ki ga je delilo Katoliško slovensko izobraževalno društvo v Cerknici kot "Spomin na katoliški shod". Fr. Ferjančič je v prvem verzlu "Ubogi kmečki smo trpini" prvo besedo spremenil v "revni", da je bila pesem, ki jo je uglasbil leta 1895, primerna tudi za delavce. V tej obliki je besedilo tudi natisnjeno v Glasniku. Partitura (za 4-glasni mešani zbor, a cappella?) je bila samo litografirana. Morebiti bi jo imelo še Katoliško slovensko izobraževalno društvo v Cerknici, ki je skladbo naročilo, očitno za kak lokalni katoliški shod v Cerknici (?). V: Vestnik SKSZ, prav tam.
- ³⁴ Glasbena partitura (za enoglasni mešani zbor a cappella?) je bila objavljena v Koledarčku SKSZ za leto 1905. Izšla pa je tudi v posebni, 16 strani obsegajoči knjižici z naslovom 'Zbirka pesmi za enoglasno petje ob priložnosti vseslovenskega mladeniškega shoda pri Mariji Pomagaj na Brezjah 4. in 5. julija 1904. Samozaložba. Tiskala Katoliška tiskarna v Ljubljani. Vestnik SKSZ, prav tam.
- ³⁵ Moški zbori. Uglasbil Fr. Ferjančič. Ljubljana: Katoliška bukvarna, str. 15–23.
- ³⁶ Krekovo besedilo gl. v Koledarčku SKSZ za leto 1906 (v: Vestnik SKSZ, prav tam).
- ³⁷ Tj. "skladba za petje", večdelna vokalna skladba za en solistični glas (tj. solo kantata), za zbor (tj. zborovska kantata) ali tudi v obliki vrste orkestrskih odstavkov ter solističnih (recitativi, arije) in zborovskih delov z instrumentalno spremljavo, večinoma lirične pa tudi dramatične in epične vsebine. Po besedilu in funkciji razlikujemo posvetne in cerkvene kantate (oz. na duhovno besedilo, npr. svetopisemske zgodbe ali besedila). Nastala je okrog leta 1620 v Italiji, pozneje jo je gojil J. S. Bach (1685–1750), v 20. stol. večinoma kot zborovska kantata s sodelovanjem orkestra in solistov.
- ³⁸ Natisnjena je v zbirki Moški zbori, uglasbil Fr. Ferjančič, v Ljubljani: Katoliška bukvarna, 1906 in obsega 9 str. velike partiture (v: Vestnik SKSZ, prav tam).
- ³⁹ Natisnjena je v isti zbirki (Moški zbori, uglasbil F. Ferjančič, v Ljubljani: Katoliška bukvarna, 1906, str. 1–3. V: Vestnik SKSZ, prav tam).
- ⁴⁰ Besedilo te pesmi je ohranjeno v dopisu z naslovom Iz Zagorja (Glasnik III, str. 27), kjer beremo o Zagorju: "Mladeniči katoliškega delavskega društva so si prostovoljno ustanovili pevski kljub 'Zarja' ... Dr. Krek, poseben prijatelj delavske mladine, je Zarja zakrožil nastopno pesem". Nato sledi pesem brez naslova, katerega sem torej dodal sam. – Op. J. E. Krek.
- ⁴¹ Vestnik SKSZ, prav tam.
- ⁴² Prav tam.
- ⁴³ Prav tam.
- ⁴⁴ Prav tam. Verjetno župnik v Selcih (?).
- ⁴⁵ Prav tam.
- ⁴⁶ Prav tam. Nepravilno je navedeno: Neapolski (motiv).
- ⁴⁷ Prav tam in <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi459492/> (28. 11. 2016).
- ⁴⁸ Prav tam. Obe zadnji omenjeni Krekovi pesmi (Pesem ujetnika na Laškem in Pesem ujetnika na Ruskem iz ene in iste Krekove dramske oz. ljudske igre Ob vojski) naj bi zatorej uglasbil S. Premrl. V njegovem opusu ju žal nismo našli, zato ni

nobenega dokaza, kajti rokopisa naj bi hranilo Slovensko katoliško izobraževalno društvo v Šk. Loki. Prepis istih pa naj bi imel katehet Anton Anžič v ljubljanskem trnovskem župnišču.

⁴⁹ Prav tam.

⁵⁰ Prim. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi125452/> (28. 11. 2016).

⁵¹ Prim. Vestnik SKSZ, prav tam. Objavljena je bila v časniku Slovenec, 1921, št. 258, s pristavkom, "da je on (K. Adamič; op. p.) ta prevod skomponiral".

⁵² NUK-GZ.

⁵³ Na občnem zboru Društva Krekove mladine v Celju so jo 10. 2. 1924 razglasili za himno vsega krščansko-socialnega delavstva (prim. Izbrani spisi, II., str. 47 in op. 1).

⁵⁴ Prav tam, str. 93 in op. 1.

⁵⁵ Prav tam.

⁵⁶ Prav tam, str. 102.

⁵⁷ Trobina S., Slovenski cerkveni skladatelji, str. 99, 103, 129.

⁵⁸ Prim. J. E. Krek, Izbrani spisi, II., 1927, str. 3–4.

⁵⁹ Spis je izšel leta 1927 pri Družbi sv. Mohorja.

⁶⁰ Prim. J. E. Krek, Izbrani spisi II., 1927, str. 61–62 in 65–66. Eno od zadnjih predstav te burke sem si ogledal in ji prisluhnul v okviru Krekovega leta (2017) v Krekovem domu v Selcih (30. 9. 2017) v izvedbi Kulturno-turističnega društva Dražgoše in režiserja Roka Pintarja. Lahko rečem (povsem objektivno), da sem bil vsaj v tistem delu Krekovih didaskalij (tj. avtorjevih opomb ob besedilu igre z navodili igralcem in režiserju), ki se dotika petja in glasbe, razočaran. Tukaj naj izpostavim zgolj (slabo) enoglasno moško petje in solistične nastope harmonikarja. Tako po repertoarju, tj. izboru odpetih pesmi in odigrane (solistične instrumentalne) glasbe za harmoniko, kot po izvedbah predstava ni bila niti na ravni sedanjega sicer še vedno amaterskega, tj. ljubiteljskega gledališča, ljudskih iger, ljudskega odra. Če je bilo morda solistično (moško) petje še kar na ravni pričakovanega, pa seveda vse to za ansambelsko (a cappella, tj. brez spremljave) ali vokalno-instrumentalno glasbo ni bilo na nikakršni ravni: niti po izboru, kaj šele po kvaliteti (razglašeno!). V glasbi k tej in taki ljudski igri ali celo burki bi seveda pričakovali glasbo iz tistih, Krekovih časov (nekaj manj kot sto let nazaj), ne pa da tudi tukaj slišimo danes sicer kvalitetno in aktualno Avsenikovo ali/in Slakovo glasbo.

⁶¹ Navajam po kronološkem redu nastanka skladb na Krekova besedila, poezijo.

⁶² Skladatelj F. Ferjančič je študiral teologijo v Ljubljani in bil leta 1890 posvečen. Najprej je bil štiri leta kaplan na Trnovem na Notranjskem, potem v ljubljanskem Trnovem in nato pri sv. Jakobu v Ljubljani. Povsod je vodil zборе. V letih 1906–17, torej 11 let, je bil podpravnatelj ljubljanskega semenišča in je tam poučeval koral. V letih 1919–43 je bil kanonik v Novem mestu. Glasbo je študiral pri Danilu Fajglju (1840–1908) in Angeliku Hribarju (1843–1907) v Gorici ter pri Antonu Foersterju (1837–1926) v Ljubljani. Izpopolnjeval se je tudi v tujini (Regensburg, 1894 in Seckau, 1905). Vodil je moški in ženski zbor Katoliškega delavskega društva (1894–1917), poučeval petje v bogoslovju, v orglarski šoli cerkveno glasbeno zgodovino in liturgiko. Pisal je povečini zborovske skladbe v cecilijanskem duhu (to je bilo gibanje za prenovo katoliške cerkvene glasbe v 19. stol.), zaslovel pa je s priredbami slovenskih ljudskih pesmi. Leta 1906 so izšli njegovi Moški zbori, 1909 pa še Mešani in ženski zbori.